

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СТРАХОВОГО РИНКУ В УКРАЇНІ ТА НАПРЯМКИ ЙОГО ВДОСКОНАЛЕННЯ

ВСП «Хмельницький торговельно-економічний фаховий коледж Київського національного торговельно-економічного університету»

Анотація. У статті досліджено сучасний стан страхового ринку, його тенденції розвитку та запропоновано заходи, покликані сприяти забезпеченню сталого розвитку страхового ринку, як невід'ємної частини фінансової системи України.

Ключові слова: страховий ринок; фінансова система; страхові компанії; страхування; страхова діяльність партнерські умови; конкурентні умови; фінансова стійкість.

CURRENT TRENDS IN THE DEVELOPMENT OF THE INSURANCE MARKET IN UKRAINE AND DIRECTIONS FOR ITS IMPROVEMENT

Abstract. The article examines the current state of the insurance market, its development trends and proposes measures to promote sustainable development of the insurance market as an integral part of the financial system of Ukraine.

Keywords: insurance market; financial system; insurance companies; insurance; insurance activities partnership conditions; competitive conditions; financial stability.

На сучасному етапі страховий ринок є невід'ємною частиною фінансової системи України. Страхування є важливим методом допомоги та захисту підприємств від існуючих і потенційних ризиків, а також вирішення проблем допустимих негативних факторів, які можуть негативно вплинути на діяльність таких суб'єктів. Функціонування страхового ринку ґрунтується на партнерських та конкурентних умовах у фінансовій системі України. Конкуренція між різними фінансовими установами йде за вільні кошти людей і підприємств. При цьому ефективне функціонування страхового ринку може забезпечити фінансову стійкість і перспективи розвитку учасників економічного процесу.

У порівнянні з європейськими країнами, де страхуванням охоплено понад 95% страхового поля, в Україні страхові послуги користуються значно меншим попитом (до 12% охопленого страхового поля), що зумовлено як занадто низькою довірою економічних суб'єктів України до страховиків, так і низьким рівнем обізнаності громадян щодо страхування.

Ринок страхових послуг займає друге місце за рівнем капіталізації серед інших фінансових ринків України. Загальна кількість страхових компаній станом 30.06.2021 року становила 210, у тому числі страхові компанії «life» – 20 компаній, страхові компанії «non-life» – 190 компаній [1]. Варто зазначити, що упродовж останніх років (2018-2021 рр.) існує стабільна тенденція до зменшення кількості страхових компаній (СК), як тих, що займаються страхуванням життя (СК – “life”), так і тих, що здійснюють інші види страхування (СК – “non-life”). Дана тенденція прослідковується й у 2021 році. У 2020 році частка компаній, що займаються загальним страхуванням становить приблизно 90,2% ринку, частка СК-life – 9,8%, у свою чергу в 2021 році СК-non-life та СК-life відповідно становлять 90,5% та 9,5%.

Розглянемо, як змінювались ключові показники страхової діяльності в динаміці на протязі 2018-2020 років. Головними макроекономічними індикаторами стану страхового ринку є показники: проникнення страхування (відношення валової страхової премії до ВВП) та щільність страхування. Величина рівня проникнення страхування дає оцінку впливу страхування на соціально-економічний розвиток країни. Аналізуючи дані, можна зробити висновок, що частка страхових премій по відношенню до ВВП у 2018 р. та 2020 р. становила 1,2%, що на 0,3% менше порівняно з 2019 р. Загалом значення показника рівня проникнення страхування в Україні є незначним. Таке низьке значення говорить про незначний вплив страхового сектору на соціальний та економічний розвиток України.

Так, наприклад, у Фінляндії, Великобританії, Франції, Швейцарії рівень проникнення страхування є найвищим і знаходиться на рівні близько 9-11% ВВП. У Швеції, Німеччині, Австрії, Іспанії рівень проникнення страхування становить 4-7% ВВП. У Чехії, Польщі, Угорщині, Болгарії найнижчий показник проникнення страхування, що не перевищує 3% [2].

Паралельно з аналізом рівня проникнення страхування варто вивчити і показник щільності страхування в Україні, що також свідчить про рівень фінансової безпеки страхового ринку. Такий показник відображає ступінь поширеності страхових послуг і розраховується як кількість страхових премій на 1 особу. Щільність страхування також знаходиться на невисокому рівні. Страхові експерти вважають нормальною ситуацією на страховому ринку, якщо показник щільності страхування становить 140 дол. США і більше. В Україні показник щільності страхування становить менше ніж 140 дол. США, це свідчить про те, що страхування належним чином не використовується як механізм фінансування ризиків та інструмент страхового захисту держави. На території Європейського Союзу в розрахунку на одну особу на страхування витрачається 2025 євро на рік, основною складовою цієї суми є страхові премії зі страхування життя. Отже, український страховий ринок відстає по щільності страхування навіть порівняно з країнами де одні з найнижчих показників щільності у світі: Румунія (97 євро на особу), Латвія (112 євро), Болгарія (138 євро) [3].

У фінансовій системі України страховому ринку відведена досить важлива роль, перш за все це обумовлено значенням різних фінансових інститутів у фінансуванні страхового захисту так і їх значенням як об'єктів розміщення інвестиційних ресурсів страховиків і обслуговування інвестиційної, страхової та інших видів діяльності. Незважаючи на певну позитивну тенденцію зростання вітчизняного страхового ринку, існує ще безліч проблем які стоять на заваді його розвитку.

По-перше недовіра населення до страхових компаній. Ця проблема виникає через декілька факторів, одним з яких є низький рівень якості страхових послуг. Більшість страховиків недобросовісно виконують свої обов'язки, переслідуючи мету якнайбільше заробити на страхувальниках, ухиляючись або ж взагалі не виплачуючи страхового відшкодування. Через таких страховиків і виникають сумніви у страхувальників щодо їхньої чесності та відповідальності перед клієнтами[4, с.103]. Отож, на нашу думку, для забезпечення прозорої діяльності страхових компаній потрібно стандартизувати діяльність страховиків на основі принципів Міжнародної асоціації органів нагляду за страховою діяльністю, рекомендаційних вимог Solvency II, що діють, на даний момент, на території Європейського Союзу, та положень Міжнародних стандартів фінансової звітності, підвищити вимоги до платоспроможності страхових компаній на основі оцінки ризиків та якості активів, сформулювати вимоги до страхових посередників, розробити дієві схеми партнерства держави з приватним сектором у сфері охорони здоров'я, страхування сільськогосподарських ризиків[5, с. 47; 6, с. 17].

По-друге, для українського страхового ринку притаманний достатньо низький рівень платоспроможного попиту на страхові продукти. Ця проблема зумовлена низьким рівнем доходів населення, більшу частину доходів домогосподарства витрачають на задоволення першочергових потреб і грошей для заощаджень майже не залишається. Безпосередньо вагомий вплив на цю проблему чинить інфляція та економіко-політична ситуація в країні. Ми вважаємо, що для збільшення попиту на страхові продукти та підвищення платоспроможності страхувальників потрібно страховикам розробляти мікрострахові продукти, для яких характерна простота здійснення виплат, нижча вартість поліса та висока оперативність. Як приклад, такі страхові продукти вже розробляються у Німеччині страховою компанією із назвою «Allianz», яка розробила один із найперших інноваційних проектів з мікрострахуванням.

По-третє, однією із найважливіших проблем, яка стоїть на заваді розвитку страхового ринку, є проблема популяризації страхових продуктів серед населення. Важливу позицію у продажі страхових продуктів страховиків займають страхові посередники (агенти та брокери). Саме вони займаються пошуком нових клієнтів для страховиків та консультують їх про наявні страхові продукти. Проте діяльність страхових посередників не регламентована законом України. Тому раціонально було би запровадити чітку регламентацію діяльності страхових посередників. На нашу думку було би доцільно розвивати інноваційні канали продажу та розробки нових індивідуальних страхових продуктів. Світовий досвід доводить, що у таких високорозвинених країнах, як Китай, США, Японія такі страхові продукти вже існують, крім того вони розробляються відповідно до інтересів клієнтів, беручи до уваги їх рівень доходів. Також, ми вважаємо, що доцільно ввести нові види обов'язкового страхування (наприклад, страхування відповідальності за забруднення навколишнього середовища, страхування

відповідальності місць масового скупчення людей, страхування житла фізичних осіб від стихійних лих тощо[5, с. 208]. А розвиток особистого страхування сприяв би активізації довгострокового страхування життя, що являється важливим інвестиційним джерелом, а також впровадження закордонного досвіду добровільного пенсійного та медичного страхування[7, с. 271].

По-четверте, проблемою для розвитку страхового ринку України є низький рівень страхової та фінансової грамотності населення, що створює ряд проблем у розумінні й виконанні договорів страхування, та загалом значенні розвиненого страхового ринку. Одне із найбільших значень у розвитку страхового ринку відіграє поінформованість населення не тільки про нові та існуючі страхові продукти, а й про необхідність самого страхування як методу убезпечення свого здоров'я, бізнесу та життя від можливих загроз. При цьому, звертаючись до статистики, на страховому ринку України простежується тенденція, що найбільше користувачів страхових послуг є люди середнього віку, тому найкращим рішенням буде якомога більше розширювати діапазон страхувальників і популяризувати його серед молоді та пенсіонерів. Перш за все цього вимагають сучасні тенденції XXI століття. Великої популярності та важливості набуває питання вивчення фінансової грамотності, як окремого предмета у закладах середньої освіти. Популяризація страхових продуктів допоможе збільшити кількість клієнтів, а розробка доступних страхових продуктів орієнтованих на конкретну соціально-вікову категорію населення допоможе зробити страхові продукти більш зрозумілими і доступними, при цьому слід робити акцент на поширенні добровільних видів страхування, що дасть поштовх до стрімкого розвитку страхового ринку [4, с. 102].

По-п'яте, звертаючи увагу на дослідження страхового ринку, Україна належить до країн з низьким рівнем фінансової стійкості та конкурентоспроможності. Для посилення конкурентних позицій необхідно збільшувати якість та розмір активів, нарощувати страхові резерви та провести комплексну програму оцінки ризиків для розробки удосконалених страхових продуктів. Як приклад, рівень страхового покриття в Україні занижений і складає лише 5-10 %, тоді як у країнах Західної Європи – понад 95%.

По-шосте, однією із найважливіших проблем залишається підвищення якості освіти працівників та перепідготовки профільних фахівців. Для підвищення кваліфікації майбутніх працівників необхідною складовою є закріплення теоретичних знань, практичними діями та завданнями. При розробці страхових продуктів доцільно було би розвивати вміння планування та прогнозування змін на страховому ринку, сприяти збалансованості страхового портфеля та активно реагувати на них запровадженням нових інноваційних продуктів та технологій[7, с. 270].

Отож, сучасний страховий ринок України недостатньо ефективно виконує свою роль у функціонуванні фінансової системи. За оцінками експертів, частка страхових платежів за особистим страхуванням в Україні становить 4-5%, тоді як у США та Західній Європі цей вид страхових послуг займає близько 60%, у Великобританії – 70%, Японії – 80%, а у світі в середньому – 58,3%. Також, беручи до уваги статистику по загальному обсязі страхових послуг на фінансовому ринку України в останньому десятиріччі за зібраними преміями склав 0,06% світового обсягу і був менший у 400 разів у порівнянні із США, у 60 разів – із Німеччиною, у 50 разів із Францією. Іншим важливим фінансовим показником, який характеризує стан розвитку страхового ринку є рівень проникнення страхування (співвідношення обсягу страхових премій до валового внутрішнього продукту). Тому чим більша частка страхових премій у ВВП свідчить про більший перерозподіл ВВП через страхування, тобто більший рівень розвитку страхового ринку. Допустиме значення даного показника знаходиться в межах від 8 до 12%. У 2020 році в Україні рівень проникнення страхування становив 1,2%, порівнюючи фактичне значення даного показника із нормою, розуміємо, що низький рівень проникнення страхування свідчить про те, що рівень розвитку страхового ринку знаходиться в незадовільному стані. Згідно із Комплексною програмою розвитку фінансового сектора України заплановано поступове підвищення даного показника і на закінчення 2024 року даний індикатор повинен становити не нижче 2% [8].

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Рейтинг страхових компаній 2021. URL.: <https://mind.ua/publications/20228044-rejting-strahovih-kompanij-2021>
2. «State Statistics Commi & ttee of Ukraine». URL: <http://gov.ua/734.html> (дата звернення: 17.11.2021).

3. Pakhnenko O. M., Semenog A. Yu., Milyutina M. O. «Insurance market of Ukraine and EU countries: comparative analysis», Economy and society : electronic professional publication, 2017. vol. 12. pp. 612—617.
4. Панчук Д.В. Проблеми майнового страхування в Україні. Актуальні проблеми корпоративних фінансів та фінансових ринків: збірник студентських наукових праць. Тернопіль, ТНЕУ: 2018. С. 100-104.
5. Канєва Т.В. Проблеми та напрями розвитку страхування майна в Україні. Гроші, фінанси і кредит. 2017. Випуск 5(61). С. 202-209.
6. Базилевич В. Д. Страхова справа : монографія. Київ: Знання, 2006. 351 с.
7. Шлапак Н.С. Проблеми розвитку страхового бізнесу у сучасних умовах. Theoretical and Practical Aspects of Economics and Intellectual Property 2017. Issue 15. 2017. С. 268-272.
8. Національний банк України. URL.: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article (дата звернення: 17.11.2021).

Гриценко Ольга Миколаївна – кандидат економічних наук, голова циклової комісії фінансів, обліку і оподаткування, ВСП «Хмельницький торговельно-економічний фаховий коледж КНТЕУ, Хмельницький, e-mail: gritsenko.gom@gmail.com

Демчик Крістіна Мирославівна – здобувач освіти за ОПС «фаховий молодший бакалавр», спеціальності 072 Фінанси, банківська справа та страхування ВСП «Хмельницький торговельно-економічний фаховий коледж КНТЕУ, Хмельницький, e-mail: dk533989@gmail.com

Gritsenko Olga Mykolayivna – Candidate of Economic Sciences, Chairman of the Cycle Commission of Finance, Accounting and Taxation, Khmelnytsky Trade and Economic Professional College KNTEU of KNTEU, Khmelnytsky, e-mail: gritsenko.gom@gmail.com

Demchyk Kristina Myroslavivna – student of OPS "Professional Junior Bachelor", specialty 072 Finance, Banking and Insurance VSP Khmelnytsky Trade and Economic Professional College of KNTEU, Khmelnytsky, e-mail: dk533989@gmail.com